

Dagvatten och skyfall

STRATEGI

Dokumentinformation

Dokumenttyp: Strategi

Antagande diarienummer, beslutsparagraf (första beslutsdatum):

KS/2024:667 § 36 (2024-06-13)

Antagen av: Kommunfullmäktige

Senast reviderat diarienummer, beslutsparagraf (beslutsdatum):

KS/2024:667 § 36 (2024-06-13)

Giltighetstid: 2024-06-13 – Gäller tills vidare

Gäller för målgrupp: Kommunövergripande

Dokumentansvarig i förvaltningen: Sektorchef Samhällsutveckling

Kontakt om styrdokument:

Kommunförvaltningens stab

telefon 0304-33 40 00

e-post: kommun@orust.se

Innehållsförteckning

Dokumentinformation	0
Inledning.....	2
Strategins syfte och målgrupp	2
Detta regleras av strategin.....	2
Relaterade styrdokument	2
Lagstiftning.....	3
Barnperspektivet	3
Konsekvenser	3
Begrepp som används i strategin.....	4
Strategi för dagvatten och skyfall.....	7
Mål	7
Grundläggande principer.....	8
Dimensionering, klimatfaktor och återkomsttid	10
Åtgärdsnivå 10 mm nederbörd	10
Särskilda förutsättningar för skydd vid olycka.....	11
Särskilda förutsättningar vid skyfall.....	11
Riktlinjer.....	12
Riktlinjer vid ny- och ombyggnation.....	12
Riktlinjer för befintliga områden	13
Drift och skötsel	13
Ansvarsfördelning	14
Kommunens ansvar.....	16
VA-huvudmannen	16
Planenheten	17
Mark och exploateringsenheten.....	17
Miljö- och byggnadsnämnden.....	18
Verksamhetsutövare	18
Fastighetsägaren	18
Privata exploatörer.....	19
Byggherrar.....	19
Väghållare.....	19
Samfälligheter	19
Räddningstjänsten.....	19
Principuppbyggnad dagvattensystem med lokalt omhändertagande, LOD	20
Förvalta strategin.....	21

Inledning

En hållbar dagvattenhantering har en central roll i byggandet av ett hållbart samhälle. Under naturliga förhållanden kan regnvatten och smältvatten till stor del infiltrera i marken eller tas upp av växtlighet och grönytor. I bebyggda områden med hårdgjorda ytor avrinner en större mängd dagvatten och kan orsaka problem. Dagvattnet för med sig föroreningar till sjöar, vattendrag och kustvatten vilket försämrar vattenmiljön. Med klimatförändringar förväntas regnen bli mer intensiva. För att bidra till ett robustare system med mindre översvänningsrisker och minskad föroreningsspridning till vattenmiljön behövs en hållbar dagvattenhantering som skapar förutsättningar för att ta hand om dagvattnet nära källan, med hjälp av blågröna lösningar. Kommunen ska föregå med gott exempel när det gäller hållbar dagvattenhantering och verka för att synliggöra dessa lösningar.

För att skapa en säker skyfallsplanering ska ny bebyggelse planeras så att varken den eller omkringliggande områden tar skada av översvämningar till följd stora regn eller skyfall. Sekundära avrinningsvägar på markytan och översvämningssytor ska identifieras och säkerställas så att skador minimeras. Vid ombyggnation är det viktigt att planera var översvämningarna kommer att ske så att de inträffar på ytor där de gör minst skada.

Blågröna lösningar utformas med hänsyn till både det blå (vattenhantering) och det gröna (vegetationen). Blågröna lösningar kan bidra med flera positiva effekter som temperaturreglering, ökad biologisk mångfald, minskad risk för översvämningar och fler platser för möten och rekreation.

Strategins syfte och målgrupp

Strategin ska användas vid om- och nybyggnation samt så långt som möjligt appliceras även i den befintliga miljön. Strategin ska förmedla kommunens förhållningssätt för såväl tjänstepersoner, konsulter, politiker, exploitörer som väghållare och fastighetsägare. Strategin ska ge vägledning och stöd i samband med planering, exploatering samt vid drift och underhåll.

I *Strategin för dagvatten och skyfall* anges principer som bidrar till en utveckling i riktning mot målet med en hållbar och klimatanpassad dagvatten- och skyfallshantering.

Detta regleras av strategin

Strategin omfattar hela Orust geografiska yta och samtliga vattenförekomster i kommunen. Tyngdpunkten ligger inom den bebyggda miljön, inom verksamhetsområden för dagvatten, inom områden med detaljplan samt områden där kommunen har skötselansvar.

Skyfall och översvämningars påverkan på kommunens allmänna VA-anläggningar (dricksvatten, spillvatten, dagvatten) som ska bedömas enligt lagen om allmänna vattentjänster hanteras i kommande *Vattentjänstplanen*.

Relaterade styrdokument

Översiktsplanen och den kommande *Vattenplanen* för Orust kommun är de centrala styrdokumenterna för kommunens övergripande vattenarbete. *Vattenplanen* ska samla kommunens mål och åtgärder för att förbättra vattenkvaliteten i kommunens sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten. *Strategin för dagvatten och skyfall* ska ingå som en del i *Vattenplanen*. Innehållet i

Vattenplanen kan komma att förändras över tid med varierande behov och förändrade krav. Kommunens gällande *VA-plan* berör också arbetet.

Det kommer tas fram fördjupningar och checklistor kopplat till *Strategin för dagvatten och skyfall*, som mer detaljerat beskriver olika delar. Dessa ska vara levande dokument för att följa utvecklingen och möjliggöra en anpassning efter organisatoriska förändringar.

Lagstiftning

Dagvatten och skyfall berörs av många olika lagstiftningar som gäller parallellt i olika situationer. De huvudsakliga lagar som anger utgångspunkterna för dagvattenhantering, ställer krav på vattenkvaliteten i recipienten och skydd mot översvämning, och anger ansvarsförhållandena är:

- I Plan- och bygglagen (SFS 2010:900) regleras att kommunen ska ansvara för att mark och vattenområden används till det de är mest lämpade för. Vid lämplighetsbedömningen ska hänsyn tas till bland annat hälsa och säkerhet, vattenförsörjning och avlopp samt olyckor, översvämning och erosion. Detta innebär att kommunen vid detaljplaneläggnings ska försäkra sig om att dagvattenhanteringen går att lösa inom planområdet.
- VA-huvudmannens ansvar gällande tillhandahållande- och underhåll av, samt kostnader för, anläggningar för avledning av dagvatten regleras i lagen om allmänna vattentjänster (2006:412).
- Vattenkvalitet i recipienter, rening av dagvatten, anmälnings- och tillståndsplikt samt verksamhetsutövarens och tillsynsmyndighetens ansvar regleras i miljöbalken (SFS 1998:808).
- Hantering av dagvatten i ett översvämningssperspektiv regleras även via kommunernas skyldigheter till beredskapsplanering och skaderisikförebyggande arbete (SFS 2006:554 och SFS 2003:778).
- I kommunallagen (SFS 1991:900) och jordabalken (SFS 1970:994) finns mer generella bestämmelser som berör hantering av dagvatten.

Barnperspektivet

Målet med strategin – att säkerställa en hållbar och klimatanpassad dagvatten- och skyfallshantering – innebär att barns framtida livsmiljö blir mer robust. De riktlinjer som föreslås medför i många fall att det skapas mer variationsrika miljöer för barn. Säkerhetsaspekter ska beaktas vid utformning av anläggningar. Förslaget är inte på en sådan konkretiseringsnivå att barn (eller övriga kommuninvånare) har hörts, detta kan med fördel ske inför genomförandet av större åtgärder.

Konsekvenser

Det nya förhållningssättet innebär nya val av dagvattenlösningar som i förlängningen, tillsammans med andra åtgärder, kan leda till en bättre vattenkvalitet. Sådana dagvattenlösningar tillför även estetiska, pedagogiska och rekreativa värden.

Skyfalls-, fördröjnings- och reningsåtgärder kräver i de flesta fall yta för att genomföras. Det innebär att åtgärderna begränsar ytorna för bebyggelse och annan infrastruktur. I viss utsträckning är det möjligt att genomföra fördröjnings- och reningsåtgärder genom underjordiska konstruktioner, men dessa är i regel betydligt dyrare, mindre robusta och bidrar med mindre ekosystemtjänster än öppna anläggningar. Samtliga åtgärder kräver aktuella planeringsunderlag. I regel krävs en god samordning mellan flera aktörer.

Begrepp som används i strategin

(Se även VA-guidens ordlista med dagvattenrelaterade uttryck, www.vaguiden.se)

Allmän VA-anläggning

En VA-anläggning över vilken en kommun har ett rättsligt bestämmande inflytande och som har ordnats och används för att uppfylla kommunens skyldigheter enligt lagen om allmänna vattentjänster.

Allmän platsmark

En gata, en väg, en park, ett torg eller ett annat område som enligt en detaljplan är avsett för ett gemensamt behov (Plan och bygglagen).

Avrinningskoefficient

Ett mått på den maximala andelen av ett område som kan bidra till avrinningen. Anges som ett tal mellan noll och ett. Områden med mycket hårdgjord yta får en hög avrinningskoefficient. Även lutningen påverkar.

Avrinningsvägar

De vägar i som avrinnande vatten tar på väg mot recipient.

Blågröna lösningar

Dagvattenanläggningar som kombinerar det blå, som vatten och hydrologi, med det gröna som växtbäddar och vegetation.

Dagvatten

Vatten i form av nederbördsvatten, framträngande grundvatten och spolvatten som tillfälligt rinner eller lägger sig på markytan inom områden med bebyggelse. I mark utanför bebyggelse talar man i stället om ytavrinning eller naturlig avrinning.

Dagvattenanläggning

En dagvattenanläggning är en anordning för hantering av dagvatten. Det kan vara ledningar för avledning, men även anordningar med andra funktioner så som renande och fördröjande. Delarna kan vara underjordiska eller öppna och kan vara en kombination av olika anläggningsdelar.

Dimensionerande regn

Regn med återkomsttid upp till 10–30 år som den allmänna dagvattenanläggningen dimensioneras för. Minimivåer beror på bebyggelse, enligt gällande branschriktlinjer

Ekosystemtjänster

De nyttor som naturen ger oss kallas ekosystemtjänster, här nämns ett litet urval av tjänster: Växter ger oss syre, föda och byggmaterial och skyddar oss från extrema väder. Bin och andra insekter pollinerar våra grödor. Våtmarker och grönområden renar regn- och snövatten från tungmetaller och andra skadliga ämnen. Maskar och mikroorganismer bryter ner växt- och djurmaterial och gör våra jordar bördiga och näringsrika.

Förbindelsepunkt

Förbindelsepunkten markerar gränsen mellan den allmänna VA-anläggningen och fastighetens VA-installation. Punkten utgör även gränsen mellan fastighetsägarens ansvarsområde och den allmänna VA-anläggningen.

Infiltration

Process när regn eller smältvatten tränger ner i mark eller i sprickor i berg.

Instängda områden

Område varifrån vatten inte kan avledas på markytan med självfall.

IPCC, Intergovernmental Panel on Climate Change

Förenta nationernas (FN) klimatpanel

Klimatscenario

Beskrivning av en tänkbar utveckling av klimatet i framtiden

Klimatfaktor

Genom att multiplicera nederbörds mängden under dagens förhållanden med klimatfaktorn beräknas hur stor den framtida nederbörds mängden väntas bli enligt använt klimatscenario

Kvartersmark

Mark som enligt en detaljplan inte ska vara allmän plats eller vattenområde (Plan och bygglagen).

LOD, lokalt omhändertagande av dagvatten

LOD används som samlingsnamn för olika åtgärder rörande dagvatten för att minska dagvattenmängden, fördröja avrinningen av dagvatten från privat mark innan det tillförs det allmänna dagvattensystemet och i vissa fall rena dagvatten.

Markavvattningsanläggningar

Vattenanläggningar med syfte att avvattna jordbruksmark, exempelvis dräneringsrör, diken och invallningar.

Mångfunktionella ytor

Platser som utgör funktionella ytor i stadsmiljön när det inte regnar, så som parker, idrottsplatser och vattendrag osv men som kan nyttjas för att ta emot och fördröja kraftiga regn vid exempelvis skyfall. De kan fylla flera funktioner så som exempelvis att bidra till temperatursänkande och luftförbättrande, stödja biologisk mångfald, utgöra mötesplats för rekreation och vila och samtidigt kan nyttjas för att hantera dagvatten och ökande vattenmängder vid behov.

Recipient

Sjö, vattendrag, kustvatten eller grundvatten som är mottagare av dagvatten.

Reducerad area

Reducerad area är den totala arean för aktuellt avrinningsområde multiplicerat med den sammanvägda avrinningskoefficienten för området.

Regndefinitioner

- **Små regn** - är de första 10 mm, dvs frekvent ”vardagsregn” med låg intensitet och en återkomsttid på 1–2 år.
- **Dimensionerande regn** - regn med återkomsttid upp till 10–30 år som den allmänna dagvattenanläggningen dimensioneras för. Miniminivåer beror på bebyggelseyp, enligt gällande branschriktlinjer.
- **Extrema regn** - regn större än stora regn med återkomsttid upp till minst 100 år och som ofta kallas skyfall i folkmun. De innebär stora regnmängder som kan orsaka översvämningar.
- **Katastrofala regn** - mycket stora regn med återkomsttid utöver ett extremt regn. Konsekvenser som uppstår vid katastrofala regn kan även uppstå vid stora och extrema regn, till följd av bebyggelsens och infrastrukturens utformning. Ex vis Malmö-, Gävle- eller Köpenhamnsregn
- **Skyfall** - definitionen av skyfall varierar, SMHI:s definition är minst 50 mm nederbörd på en timme eller minst 1 mm på en minut.

Tillskottsvatten

Tillskottsvatten är det vatten som utöver spillvatten finns i spillvattenledningar. Tillskottsvatten kan bestå av anslutet dagvatten, anslutet dräneringsvatten, samt vatten som läcker in från marken om ledningarna inte är täta. Tillskottsvattnets andel kan i många fall vara mycket stor, i extrema fall flera gånger större än mängden spillvatten.

VA-anläggning

Vattenverk, avloppsreningsverk, ledningsnät, reservoarer och pumpstationer etcetera som krävs för att VA-systemet ska fungera

VA-huvudman

Den som äger en allmän VA-anläggning. I Orust kommun innehar kommunens VA-enhet denna funktion.

Verksamhetsområde för dagvatten

Det geografiska område inom vilket vattentjänst för dagvatten har ordnats eller ska ordnas genom en allmän VA-anläggning.

Återkomsttid

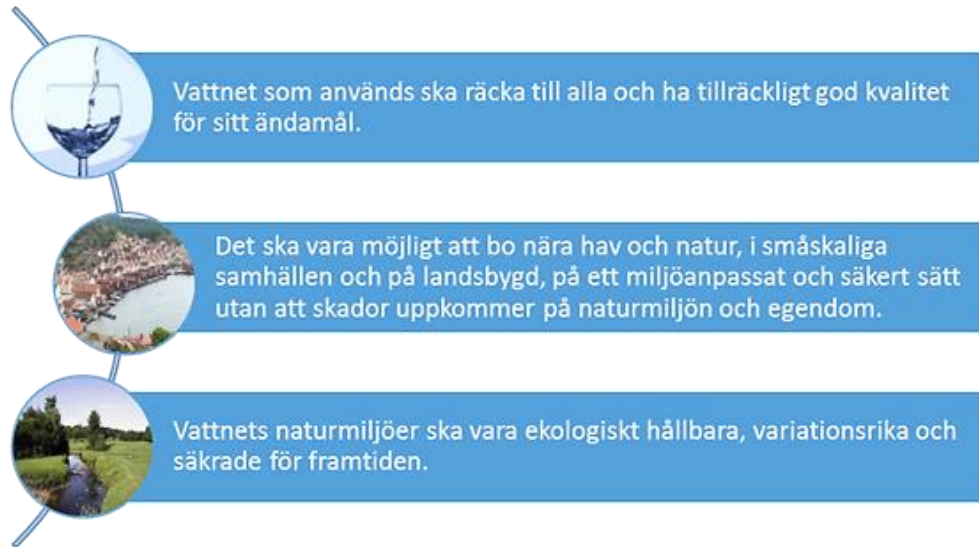
Beskriver hur pass vanlig eller ovanlig en händelse är. Med återkomsttid menas att en specifik händelse i genomsnitt inträffar eller överträffas en gång under den angivna tidsperioden. Används för att beskriva hur ofta ett regn av en viss storlek statistiskt sett återkommer.

Strategi för dagvatten och skyfall

Mål

Mål med strategin är att säkerställa en hållbar och klimatanpassad dagvatten- och skyfallshantering. I kommunens *VA-strategi* och *VA-plan* finns en övergripande målbild som gäller kommunens arbete med vatten.

Figur 1 Mål från Orust *VA-strategi* och *VA-plan*

De övergripande målen, tillsammans med andra relaterade mål och styrdokument har sammanfattats i följande långsiktiga mål för arbetet med dagvatten och skyfall:

- Att säkerställa en hållbar och klimatanpassad dagvattenhantering, samt synliggöra dagvatten som en positiv resurs
- Att bidra till att uppnå miljökvalitetsnormerna för vatten
- Att bidra till att uppnå Sveriges nationella miljömål och de globala hållbarhetsmålen
- Att minska risken för fara för liv, störningar på samhällsviktig verksamhet, allvarliga personella och materiella skador och skador på miljön vid skyfall

Målen ska ses som en riktning att arbeta mot. I *Strategi för dagvatten och skyfall* beskrivs principer för arbetet som ska bidra till en utveckling mot målen. Strategin kommer efter hand att kompletteras med stöddokument utifrån olika verksamheters behov.

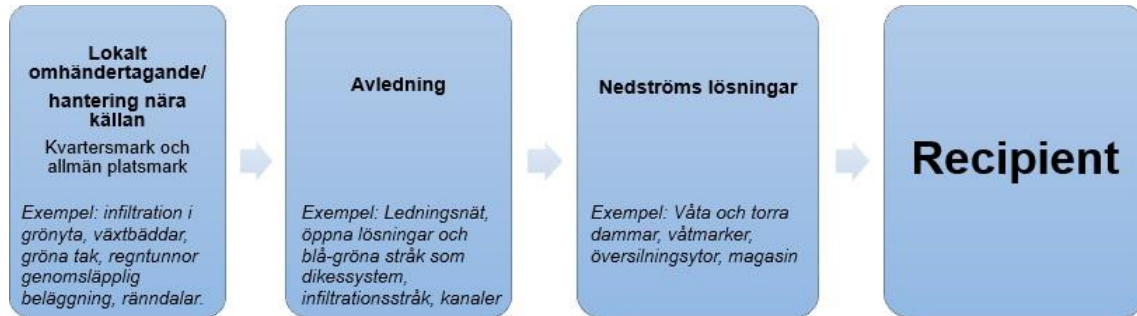
Samverkan

Hantering av dagvatten och skyfall behöver sättas i ett större sammanhang då det varken följer ansvarsgränser eller plangränser. För att uppnå en hållbar samhällsplanering och dagvattenhantering behövs samverkan för att uppnå bästa resultat.

Grundläggande principer

Att efterlikna vattnets naturliga kretslopp ska vara utgångspunkten vid all dagvattenhantering. Dagvattenhanteringen ska även utgöra en resurs som berikar miljön och skapar rekreativa värden samt gynnar ekosystemtjänster och biologisk mångfald. För att minska översvämningsrisker och förorening av vattenmiljöer behöver hållbara lösningar utformas från det att nederbörden faller på ytan fram till recipienten.

Figur 2 Systembeskrivning över hantering av dagvatten. Recipient kan vara en sjö, vattendrag, kustvatten eller grundvatten som tar emot dagvatten.

De nyttor som naturen ger kallas ekosystemtjänster. Som exempel kan nämnas att växter ger oss syre, föda och skyddar oss från extrema väder. Bin och andra insekter pollinerar våra grödor. Våtmarker och grönområden renar regn- och snövattnet från tungmetaller och andra skadliga ämnen. Nedan visas ett urval ekosystemtjänster som en hållbar klimatanpassad hantering av dagvatten och skyfall kan bidra till.

Figur 3 Exempel på ekosystemtjänster som kan förstärkas genom blågrön hantering av dagvatten och skyfall (Illustrationer: The New Division/Boverket)

Lokalt omhändertagande, LOD

Uppkomsten av dagvatten ska i första hand minimeras genom att mängden hårdgjord yta begränsas till förmån för grönytor och genomsläppliga material. Infiltration och lokala blågröna dagvattenlösningar som omhändertar dagvattnet nära källan ska eftersträvas, både på kvartersmark och allmän platsmark. Infiltration bör dock inte utföras där det finns risk för föroreningsspridning via mark eller grundvatten. I andra hand ska dagvattnet omhändertaras, renas

och fördröjas lokalt före avledning. I sista hand eller som kompletterande åtgärd ska rening och fördröjning ske i större nedströms lösningar som dammar, våtmarker och dikessystem.

Dagvatten som kan innehålla större mängder föroreningar bör hanteras åtskilt från rent dagvatten. Tex bör rent dagvatten från taktor inte ledas samman med dagvatten från parkeringar och vägar. Dagvattenanläggningar ska utformas så att de inte sköljs ur eller tar skada vid kraftiga regn. Större flöden ska vid behov ledas förbi för att undvika erosion och ursköljningseffekter. Anläggningar ska även planeras, utformas och skötas på ett sådant sätt att näringsämnen inte lakas ur.

Avledning

Avledning behövs när allt dagvatten inte kan omhändertas lokalt. Avledning av dagvatten som traditionellt har skett i ledningsnät ska så långt det är möjligt utformas som öppna blågröna avledande stråk. Öppna stråk skapar tröga, robusta system, som förutom att avleda dagvattnet även renar, fördröjer och bidrar till en trivsamt miljö. Öppna system både nyttjar och främjar ekosystemtjänster och biologisk mångfald samt förbättrar robusthet mot klimatförändringar genom att hålla vatten, öka växtlighet, bidra till skugga och ha en temperaturreglerande effekt. Tidigare slutna och kulverterade system kan exempelvis öppnas upp och utformas som diken, infiltrationsstråk, kanaler och rännor.

Nedströms lösningar

Utöver en småskalig dagvattenhantering kan dagvatten även omhändertas i större nedströms anläggningar som samlar in vatten från flera källor innan det når recipienten. De kan ge ytterligare fördröjning och rening av vattnet innan utsläpp sker, samt rena dagvatten från redan bebyggda områden som saknar en lokal hållbar dagvattenhantering. Större nedströms liggande anläggningar kan vara våta och torra dagvattendammar, våtmarker eller magasin. Vid bebyggelse nära recipienten kan möjligheten till nedströms lösningar vara begränsad, i sådana fall kan extra fokus behövas på uppströms lösningar för avlastning av dagvattensystem.

Uppströms lösningar

Många samhällen ligger långt ner i avrinningssystem och i nära anslutning till sjöar, vattendrag eller kust. I redan bebyggda områden kan det vara svårt att hitta plats inom eller nedströms området för effektiva lösningar för fördröjning och rening. Genom att hålla kvar vattnet högre upp i avrinningsområdet minskar risken för översvämning och belastningen på tätorten nedströms. Att fördröja vatten högt upp i systemet har många fördelar och kan göras på många olika sätt. Landskapet är ofta kraftigt utdikad och vid kraftig nederbörd rinner vattnet snabbt genom systemet. Genom att restaurera våtmarker, dammar, sjöar, vattendrag och svämytor kan vattenhastigheten bromsas upp och vattnets uppehållstid i landskapet ökar, vilket ger en rad positiva effekter.

Positiva effekter av vattenfördröjande åtgärder:

- avdunstningen ökar, infiltrationen i marken ökar, grundvattenbildning stöds
- ytavrinningen minskar
- flödestopparna i vattendragen minskar
- erosionen minskar och transporten av sediment och näring minskar
- perioder med låga flöden i vattendraget minskar
- den biologiska mångfalden gynnas

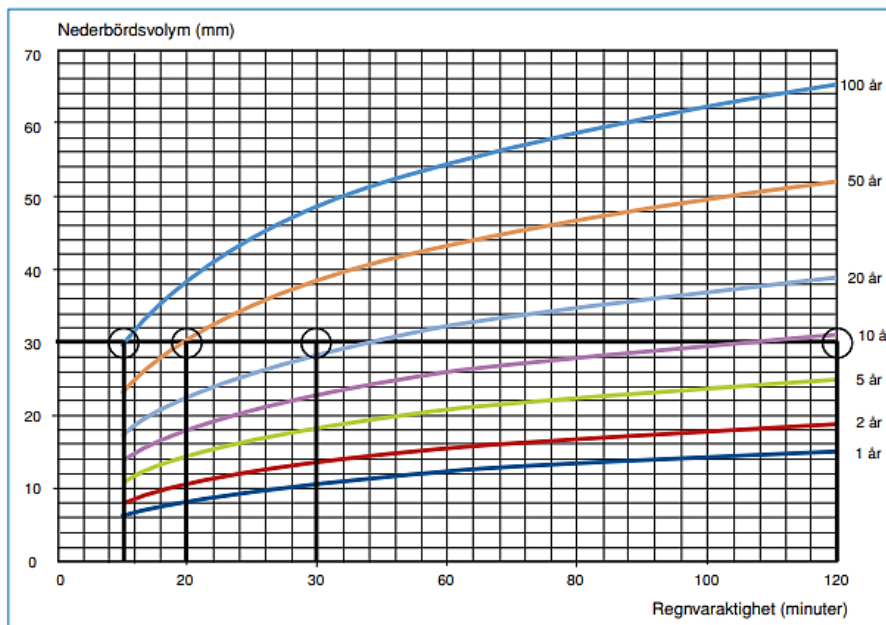

Dimensionering, klimataffaktor och återkomsttid

Dimensionering av avledning i det allmänna dagvattensystemet utförs utifrån gällande branschstandard (för närvarande Svenskt Vatten P110 och P105). Om det mottagande systemet har kapacitetsbrist kan ytterligare fördröjningsåtgärder behövas.

Genom att multiplicera nederbörds mängden från dagens förhållanden med en klimataffaktor beräknas förväntad framtida nederbörds mängd enligt ett förväntat klimatscenario. Med återkomsttid menas att en specifik händelse i genomsnitt inträffar eller överträffas en gång under den angivna tidsperioden. Begreppet används för att beskriva hur ofta ett regn av en viss storlek statistiskt sett kan förväntas.

Kommunen använder klimataffaktor 1.25 vid dimensionering av dagvattensystem och klimataffaktor 1.4 för dimensionering av åtgärder ovan mark med avseende på klimatanpassning och skyfall

Figur 4 Nederbördsvolym som funktion av varaktighet och återkomsttid. I figuren visas hur ett 30 mm regn kan motsvara olika återkomsttider beroende på hur snabbt regnet kommer. (P110, Avledning av dag-, drän- och spillvatten, Svenskt Vatten 2016)

Åtgärdsnivå 10 mm nederbörd

Genom att omhänderta 10 millimeter nederbörd så nära källan som möjligt, både på kvartersmark och allmän platsmark, säkras ett omhändertagande av ca 75–80 procent av årsnederbörden för det berörda området. Vid ny- och större ombyggnation ska motsvarande 10 millimeter nederbörd från hårdgjorda ytors reducerade area omhändertas. För att möjliggöra tillräcklig reduktion av föroreningar i dagvattnet ska systemet bidra till en mer långtgående rening än sedimentation. Vattnet kan exempelvis passera olika filtermaterial eller upptag av växtlighet. Upphållstiden behöver vara tillräcklig för att god rening ska uppnås. Vid särskilt förorenande verksamheter eller ytor kan ytterligare rening behövas för att uppnå tillräcklig rening.

Det behöver säkerställas om det finns ytterligare fördröjningsbehov, överskridande 10 millimeter av hårdgjorda ytors reducerade area på allmän platsmark till följd av exempelvis en begränsad kapacitet i ett ledningsnät. Vid sådana tillfällen kan särskild fördröjning behöva beaktas för att möjliggöra anslutning till den allmänna dagvattenanläggningen.

Riktlinjen att fördröja en nederbörd på 10 millimeter från hårdgjorda ytors reducerade area omfattar inte befintlig miljö. Åtgärdsnivån krävs enbart för de ytor där förändring av marken sker och som är av betydelse för eller kan minska markens förmåga att infiltrera dagvattnet. För ny- och ombyggnation som enbart syftar till en större tillbyggnation appliceras åtgärdsnivån endast för det specifika området som påverkas av markförändringen. Avsteg från åtgärdsnivån ska motiveras.

Särskilda förutsättningar för skydd vid olycka

Vid miljöolyckor är det viktigt att begränsa spridningen av föroreningar. På en del platser kan avledningssystem för dagvatten och dagvattenanläggningar behöva utformas med katastrofskydd med en avstängningsfunktion som kan användas vid miljöolyckor. Platser där det kan vara aktuellt är till exempel vid vägar med transport av farligt gods, vid vattenskyddsområden, vid närhet till känslig vattenmiljö eller där verksamhet finns som innebär risk för utsläpp av föroreningar till vattenmiljön. Hantering av släckvatten kan också medföra behov av särskild utformning.

Särskilda förutsättningar vid skyfall

Skyfall kan inte hanteras i dagvattensystemet då systemet inte är dimensionerat för så stora vattenmängder. Vid regn kraftigare än vad dagvattensystemet dimensionerats för (dimensionerande regn) blir såväl dagvattenanläggningarna som ledningsnätet fyllda och bidrar till marköversvämningar. Hanteringen av dessa regn ligger utanför VA-huvudmannens ansvar och kräver mer storskaliga lösningar och att bebyggelse och infrastruktur utformas på rätt sätt.

Vid ny planering ansvarar kommunen för de regnhändelser som överstiger VA-huvudmannens ansvar, åtminstone upp till ett 100 års regn. För regnhändelser som är så stora att de överstiger 100-årsregn finns inget utpekat ansvar. I dessa situationer gäller att ha en god beredskap. Planeringen av detta ligger hos räddningstjänsten som samordnas med kommunens övriga verksamheter.

För att skapa en säker skyfallsplanering ska ny bebyggelse planeras så att varken den eller omkringliggande områden tar skada av översvämningar till följd stora regn eller skyfall. Sekundära avrinningsvägar på markytan och översvämningssytor ska identifieras och säkerställas så att skador minimeras. Vid ombyggnation är det viktigt att planera var översvämningarna kommer att ske så att de inträffar där de gör minst skada. Det är viktigt att planeringen och höjdsättningen sker på ett sådant sätt så att inget nedströms liggande område tar skada.

Ett sätt att hantera de volymer som uppkommer är att anlägga så kallade mångfunktionella ytor som kan användas till annat större delen av tiden. Det kan exempelvis röra sig om nedsänkta aktivitetsytor så som fotbollsplaner eller skateboardparker, nedsänkta öppna

Mångfunktionella ytor är strategiskt lokaliserade ytor i samhället där träd, vegetation, vattendrag och dammar kan fylla flera funktioner som exempelvis temperatursänkande och luftförbättrande, stödja biologisk mångfald, utgöra mötesplats för rekreation och vila och samtidigt kan nyttjas för att hantera dagvatten och ökande vattenmängder vid behov

torgytor eller grönstråk. Även gatunätet kan anläggas på lägre nivåer än omgivande bebyggelse, så att vattnet kan magasineras tillfälligt samt avrinna längs dessa stråk. Öppna system är mer robusta och mindre sårbara vid kraftiga skyfall. Kulvertar bör undvikas och i stället eftersträvas öppen avledning som efterliknar naturliga vattendrag, med bra erosionsskydd och väl tilltagna svämytor.

Riktlinjer

Innehållet i strategin sammanfattas i följande riktlinjer för ny- och ombyggnation, för befintliga områden och för drift och skötsel. Riktlinjerna bör läsas tillsammans med övrigt innehåll i strategin.

Riktlinjer vid ny- och ombyggnation

Skyfall

1. Ny- och ombyggnation ska planeras så att den inte skadas eller orsakar skada vid översvämning från minst ett 100-årsregn med klimatfaktor.
2. I samband med detaljplanearbete i planer där större förändringar i markanvändning föreslås ska även effekten av ett kraftigare skyfall studeras motsvarande en återkomsttid på 400–500 år (Malmö-, Gävle- eller Köpenhamnsregn).
3. Översvämningsrisker från ett 100-årsregn med klimatfaktor ska bedömas i detaljplan, eventuella åtgärder ska säkerställas.
4. Framkomligheten till och från ett planområde ska bedömas och säkerställas vid behov.
5. En högre säkerhetsnivå ska tas för samhällsviktiga funktioner så att verksamheten även kan fortgå vid skyfall.

Dagvatten

1. Uppkomst av dagvatten ska minimeras genom en stor andel grönytor och genomsläppliga material.
2. Dagvatten ska omhändertas lokalt genom infiltration eller öppna dagvattenlösningar på kvartersmark och allmän platsmark innan avledning sker. Fokus ska ligga på småskalig grönblå hantering med gestaltning nära källan. I sista hand eller som kompletterande åtgärd ska dagvatten fördröjas och renas nedströms.
3. Motsvarande 10 millimeter regn från hårdgjorda ytors reducerade area ska omhändertas på både kvartersmark och allmän platsmark. För att möjliggöra tillräcklig reduktion av föroreningar i dagvattnet ska systemet bidra till en mer långtgående rening än sedimentation. Vattnet kan exempelvis passera olika filtermaterial eller upptag av växtlighet.
4. Material och ämnen som kan bidra till ökad förorenings-spridning av miljöskadliga ämnen via dagvattnet ska undvikas. Exempel på detta är byggnadsmaterial som koppar och zink vid ny- och tillbyggnation, tillförsel av konstgödsel samt spridning av skröp och mikroplaster.
5. Förorenat dagvatten ska separeras och renas nära källan, innan det blandas med renare vatten eller leds till recipient.
6. Vid dagvatten från ytor med risk för utsläpp från miljöolyckor ska möjligheten till uppsamling och sanering beaktas.
7. Dagvattenanläggningar ska utformas så de inte tar skada eller sköljs ur vid större regn.
8. Vid begränsad kapacitet i befintligt system kan särskild fördröjning behövas för att möjliggöra ny anslutning till dagvattenanläggningen.
9. Höjdsättningen ska utformas så att vatten rinner bort från byggnader och mot de lokala dagvattenanläggningarna.
10. Bebyggelse ska även planeras och höjdsättas så att den inte tar skada av översvämningar till följd av dimensionerande dagvattenflöden eller skyfall.

Riktlinjer för befintliga områden

För att uppnå en hållbar hantering av dagvatten och skyfall behöver åtgärder inte bara utföras vid ny- och större ombyggnation utan även i befintliga områden.

1. Dagvattenhanteringen ska systematiskt ses över och förbättras när åtgärder i den befintliga miljön genomförs, såsom ombyggnader av vägar, gator, torg eller parker.
2. Kommunen har ambitionen att långsiktigt arbeta för att minska risken för skador till följd av skyfall i befintliga områden. Utbytet av de insatta resurserna är störst om skyfallsarbetet integreras i kommunens övriga arbeten. I vissa fall kan det vara motiverat att genomföra renodlade skyfallsåtgärder.

Drift och skötsel

1. Drift och skötsel av behöver utformas med beaktande av att anläggningar och områden kan ha flera olika funktioner samtidigt, såsom vattenfördröjning, rening, värde för biologisk mångfald, estetiska värden.
2. Vid behov ska skötselplaner tas fram som förtydligar skötselansvar och prioriteringar för mångfunktionella ytor.
3. Drift och skötsel av gator, vägar och parkeringsytor ska inriktas mot att begränsa dagvattnets innehåll av föroreningar inklusive skräp och mikroplast.
4. Drift och skötsel av park- och grönytor samt diken ska ske så att utsläpp/läckage av näringsämnen, bekämpningsmedel och andra miljögifter minimeras.

Figur 5 AI illustration av blåvinge

Ansvarsfördelning

Ansvar för dagvattenhantering delas mellan flera aktörer i samhället utan att någon ensam har rådighet över helheten. Ansvar för dagvattenhanteringen förflyttas till olika aktörer längs med vattnet rinnvägar. Vem som har ansvar för hanteringen beror även på nederbörds mängden, och på om området omfattas av kommunalt verksamhetsområde (VO) för dagvatten eller inte.

Kommunen och VA-huvudmannen är centrala aktörer, men även privata fastighetsägare, verksamhetsutövare och andra aktörer har del i ansvaret. Inom kommunens organisation har olika enheter olika ansvar och roller.

Tabell 1 Definitioner av regn

Regnhändelse	Definition
Små regn	Små regn omfattar regn upp till 10 mm.
Dimensionerande regn	Dimensionerande regn avser regn med återkomsttid på 10–30 år, det vill säga de regnmängder som ingår i VA- huvudmannens ansvar. Se figur nedan.
Skyfall/extrema regn	Med skyfall eller extrema regn avser de regnmängder som överstiger de dimensionerande regnen. Då de medför stora regnmängder på kort tid kan de orsaka översvämning och andra problem.

Tabell 2 Minimikrav för återkomsttider för regn vid dimensionering av nya dagvattensystem (Källa: P110 del 1 Avledning av dag-, drän- och spillvatten, Svenskt Vatten 2016)

Nya duplikatsystem (duplikatsystem = dagvatten avleds separerat från spillvatten)	VA-huvudmannens ansvar		Kommunens ansvar
	Återkomsttid för regn vid fylld ledning (år)	Återkomsttid för trycklinje i marknivå (år)	Återkomsttid för marköversvämning med skador på byggnader (år)
Gles bostadsbebyggelse	2	10	Upp till 100
Tät bostadsbebyggelse	5	20	Upp till 100
Centrum- och affärsområden	10	30	Upp till 100

Tabell 3 Hantering och ansvar beroende på nederbördsmängd och om området omfattas av verksamhetsområde för dagvatten eller inte

Regn-situation	Var?	Ansvarig för mottagande & bortledning (avledning) från fastighetsgräns	Ansvarig för uppsamling & bortledning (avvattning) inom fastighet	Kommentar
Små regn	Inom verksamhets - område för dagvatten	VA-huvudman	Fastighetsägare, väghållare och huvudman för allmän plats	I enlighet med den här strategin ska rening ske vid behov innan koppling till dagvattennät. VA-huvudmannen är ansvarig att ta emot det vatten (överskottsvatten) som kvarstår efter eventuell fördröjning.
	Utanför verksamhets - område för dagvatten	Fastighetsägare, väghållare och huvudman för allmän plats	Fastighetsägare, väghållare och huvudman för allmän plats	Bortledning ska ske på sådant sätt att skada inte uppkommer på egen eller annans fastighet. Behov kan finnas av samfällighet eller avtal för att nyttja vägdike (med dikesägare eller väghållare).
Dimen-sionerande regn	Inom verksamhets - område för dagvatten	VA-huvudman	Fastighetsägare, väghållare och huvudman för allmän plats	I enlighet med den här strategin ska fördröjning, för att minska belastning på kommunens dagvattensystem, och rening ske vid behov innan koppling till dagvattennät. VA-huvudmannen är ansvarig att ta emot det vatten (överskottsvatten) som kvarstår efter fördröjning.
	Utanför verksamhets-område för dagvatten	Fastighetsägare, väghållare och huvudman för allmän plats	Fastighetsägare, väghållare och huvudman för allmän plats	Bortledning ska ske på sådant sätt att skada inte uppkommer på egen eller annans fastighet. Behov kan finnas av samfällighet, eller avtal för att nyttja vägdike (med dikesägare eller väghållare)

Tabell 4 Ansvar vid skyfall/extrema regn

Regn-situation	Var?	Kommunens roll	Fastighetsägarens roll (inkl. väghållare och inom detaljplanelagt område även huvudman för allmän plats)
Skyfall/ extrema regn	Inom detaljplanelagt område	Anpassad samhällsplanering Hänsyn vid översiktsplanering Beredskapsplanering	Följa krav och bestämmelser i detaljplan och bygglov Vidta förebyggande åtgärder och vidta skyddsåtgärder
	Utanför detaljplanelagt område	Hänsyn vid prövning enligt PBL Hänsyn vid översiktsplanering Beredskapsplanering	Vidta förebyggande åtgärder och vidta skyddsåtgärder

Kommunens ansvar

Kommunen har flera olika roller och ansvar i arbetet med dagvattenfrågor som såväl ansvarig samhällsplanerare, tillsynsmyndighet, VA-huvudman, markägare och verksamhetsutövare. Inom den kommunala organisationen fördelas de olika uppgifterna till olika funktioner.

Kommunen ska ha beredskap för skydd av samhällsviktiga verksamheter och för att säkerställa att de högst prioriterade vägarna är farbara vid extremsituationer. För sådan beredskap krävs samverkan mellan räddningstjänsten, kommunen, verksamhetsutövare, fastighetsägare och samfälligheter samt ev. Trafikverket, som alla har olika uppgifter inom sina respektive funktioner.

Kommuner har enligt kommunallagen ett generellt ansvar för det som kan anses vara en ”angelägenhet av allmänt intresse”. Förutsatt att det föreligger ett allmänt intresse och att ingen enskild gynnas kan och bör kommunen arbeta förebyggande med att skydda områden från skador i samband med nederbörd och snösmältning.

VA-huvudmannen

VA-huvudmannens ansvar är begränsat till det geografiska område där verksamhetsområde är beslutat. Ansvarsgränsen mot enskilda fastighetsägare går vid upprättad förbindelsepunkt som oftast ligger i fastighetsgränsens närhet. Förbindelsepunkten är ofta en ledning men kan också vara ett dike eller en annan gräns. Fastighetsägare och den som ansvarar för allmän platsmark är ansvarig för de anläggningar som betjänar den egna fastigheten/marken. För allmän platsmark går ansvarsgränsen normalt där ledning från gatubrunn ansluter till allmän dagvattenledning eller där den allmänna platsmarkens dagvatten ansluter till allmänna dagvattenledning.

Bestämmelser kring användningen av VA-anläggningen finns i Allmänna bestämmelser för vatten och avlopp (ABVA). VA-huvudmannen kan ange ytterligare krav avseende fördröjning och rening, beroende på mottagande anläggnings/ledningsnätets eller recipients kapacitet eller tillstånd.

VA-huvudmannen ansvarar för dagvattensystemet efter förbindelsepunkt och fram till recipienten, samt för nödvändiga fördröjnings- och reningsanläggningar på det allmänna dagvattensystemet. VA-huvudmannen säkerställer att dagvattnet i ledningsnätet eller öppna

system (till exempel diken) avleds på ett säkert sätt till nödvändiga fördröjnings- och reningsanläggningar och/eller direkt till recipient. VA-huvudmannen ansvarar för att ledningsnätet eller de öppna systemen dimensioneras enligt branschnormerna och att anläggningar för rening ordnas vid behov.

VA-huvudmannen har inte ansvar för att ta hand om regn som är större än de dimensionerande regnen. Kapacitetsmässigt finns funktionskrav för allmänna dagvattensystem som varierar beroende på bebyggelsetyp och när utbyggnaden skett. (Kravet är att marköversvämning inte ska ske oftare än statistiskt sett vart 10:e, 20:e eller 30:e år.) Om en översvämningsskada sker på en fastighet och VA-huvudmannen har åsidosatt sin skyldighet enligt LAV så är VA-huvudmannen skadeståndsskyldig för skadorna.

Planenheten

Planenheten ansvarar för att dagvattenfrågan utreds och beaktas i planeringen. Hänsyn behöver tas till ett brett spektrum av förutsättningar som rör exempelvis såväl miljö- som klimatfrågor, men också geoteknik, hälsa samt risk och sårbarhet. För att dagvattenfrågan ska få en bra helhetslösning måste berörda aktörer involveras tidigt i planprocesserna.

Vid skyfall när dagvattensystemets kapacitet är fullt utnyttjat kan marken svämma över. Kommunen har genom plan- och bygglagen ett ansvar att i den fysiska planeringen beakta att bebyggelsen inte tar oacceptabel skada vid sådana tillfällen. Detta görs till exempel genom att i detaljplan ta ställning till om marken är lämplig för aktuell bebyggelse/markanvändning samt vid behov införa bestämmelser som minskar risker. De krav som ställs kan variera beroende på typ av bebyggelse där mer samhällsviktig verksamhet ska ha en högre säkerhetsnivå.

Dagvattenhanteringen i en detaljplan kan delvis styras genom att beskriva markanvändning och höjdsättning. Kommunen kan vid behov även ange att bygglov inte får ges förrän en viss skydds- eller säkerhetsåtgärd för dagvatten och skyfall har genomförts. Nedan är några exempel på planbestämmelser som använts i detaljplaner.

- Marken ska utformas med växtbäddar som klarar fördröjning av de första 10 mm regn från hårdgjorda ytor.
- Ovan garagens takbjälklag ska ett jordtäckte om minst 0,8 meter finnas på minst 50% av ytan och gården ska i huvudsak utformas och planteras för rening och fördröjning av dagvatten samt lek.

Mark och exploateringsenheten

Vid exploatering ska dagvattenfrågan beaktas och vid behov tas med i exploaterings- och markanvisningsavtal. Inom detaljplan ska planens intentioner följas. Saknas detaljplan, eller om detaljplanen inte utrett dagvatten i tillräcklig grad, kan nya utredningar behöva genomföras.

Inom planlagt område ansvarar kommunen för LOD-anläggningar på allmän platsmark fram till en förbindelsepunkt. I de fall allmän platsmark förvaltas av en förening övergår ansvaret för LOD-anläggningar på allmän platsmark till föreningen. Huvudmannen för den allmänna platsmarken har ansvar för allmän platsmark på samma sätt som ägare till enskilda fastigheter.

MEX ansvarar för planering, anläggning och drift av parker, lekplatser, skog- och naturområden. MEX ansvarar för planering, anläggning och drift av vägar, gator, torg och parkeringsplatser där kommunen är huvudman. I ansvaret ingår hantering av dagvattenanläggningar och att säkerställa avledande och fördröjande funktioner av dagvatten. Även de estetiska, rekreativa och ekologiska

aspekterna av dagvattenanläggningarna ska beaktas. MEX kan ha gemensam skötsel tillsammans med VA-enheten för allmänna dagvattendammar eller motsvarande, ansvarsfördelningen ska då framgå i skötselplan för respektive dagvattenanläggning.

Miljö- och byggnadsnämnden

Miljöenheten

Miljö- och byggnadsnämnden genom miljöenheten ansvarar för tillsyn av dagvattenanläggningar och dagvatten vid miljöfarliga verksamheter. Miljöenheten utövar också tillsyn av verksamheter samt verksamhetsutövers egenkontroll, där även dagvattenfrågor ingår. Miljöenheten kan ställa krav på dagvatten med stöd av hänsynsreglerna i miljöbalkens andra kapitel. Dagvatten som avleds från detaljplanlagt område definieras som avloppsvatten enligt miljöbalken vilket i vissa fall medför att en anläggning behöver anmälas till miljöenheten. Miljö- och byggnadsnämnden kan i enskilda ärenden vid behov ställa ytterligare krav på dagvatten utöver vad som sägs i denna strategi.

Inom miljöenheten finns åtgärdssamordnare som arbetar med vattenmiljöåtgärder. I LOVA-projektet ”Vatten Vårt att Värna” får föreningar, markägare och privatpersoner hjälp med olika vatten- och naturvårdande åtgärder inom 8+fjordarområdet (Stenungsund, Tjörn, Orust, Uddevalla och Kungälv). I LEVA projektet ”Lokalt Engagemang för Vatten” underlättas för markägare som vill göra miljöförbättrande åtgärder. Åtgärderna i LOVA och LEVA adresserar flera av de vanligaste miljöproblemen som finns i våra sjöar, vattendrag och kustvatten. Restaureringar och vattenupphållande åtgärder i landskapet är exempel på åtgärder som utförs. Även uppströmsarbete för att minska belastning på dagvattensystem pågår.

Byggenheten

I lovärenden och förhandsbesked ska det bedömas om dagvatten kan omhändertas på ett hållbart sätt inklusive skyfallshantering. Markanvändningen ska vara lämplig även ur ett dagvattenperspektiv. Där det finns detaljplan ska planens bestämmelser och intentioner följas upp. Om detaljplanen inte utrett dagvatten i tillräcklig grad, kan nya utredningar behöva genomföras i samband med bygglov.

Vid tillsyn enligt PBL kan det kontrolleras att åtgärder är förenliga med bygglov och detaljplan.

Byggenheten kan också ha en informativ roll genom att ge information till sökande om exempelvis dagvattenlösningar för hållbar hantering av dagvatten.

Verksamhetsutövare

Utsläpp av dagvatten omfattas av miljöbalkens allmänna hänsynsregler och får inte leda till att miljö kvalitetsnormerna för vatten inte kan uppnås. Som verksamhetsutövare behöver man ha kunskap om verksamhetens påverkan på miljön, samt vid behov vidta skyddsåtgärder.

VA-huvudmannen är verksamhetsutövare för dagvatten inom verksamhetsområde och ansvarar för vattenkvalitén i utsläppspunkt till recipient. De verksamhetsutövare i området som släpper dagvatten till det allmänna VA-systemet är ansvariga för att dagvattnet uppfyller VA-huvudmannens krav vid förbindelsepunkten och de krav som ställs av tillsynsmyndigheten.

Fastighetsägaren

Enligt Jordabalken (1970:994) är en fastighetsägare ansvarig för att åtgärder som utförs på den egna fastigheten inte påverkar omkringliggande fastigheter negativt.

Inom verksamhetsområde är fastighetsägaren ansvarig fram till förbindelsepunkten. Fastighetsägare har ansvar för att hantera det dagvatten som uppstår inom den egna fastigheten. Ansvaret omfattar utformning och funktion av LOD- anläggning på kvartersmark, inklusive för den projekterade höjdsättningen av marken. Upp till dimensionerande regn för ledningsnät avleds överskottsvatten från kvartersmark via bräddledning eller dike till förbindelsepunkt, som anges av VA-huvudman. Förbindelsepunkten är ofta en ledning men kan också vara ett dike eller en annan gräns. Fastighetsägaren ansvarar för utformningen så att skyfall kan avledas på markytan till lämplig plats. Bebyggelsen ska utformas så att skyfall inte orsakar översvämning och skada på infrastruktur och byggnader. Fastighetsägaren har ansvar för att dagvattnet är kopplat till rätt ledning samt att anordningar på fastigheten inte har några brister.

Fastighetsägaren ansvarar även för att säkerställa att dagvattnet från fastigheten inte orsakar översvämningsskador eller annan åverkan på närliggande fastigheter och övriga fastigheter nedströms utsläpppunkterna. Detta gäller även vid extrema regn.

Privata exploitörer

Exploatören står för kostnader för dagvattenutredning under planprocessen och ansvarar för förprojektering och teknisk beskrivning av dagvattensystemen. I exploateringsavtalet som skrivs under planprocessen regleras kommunens respektive exploatörens ansvar. Exploatören ansvarar för att dagvattenanläggningen byggs enligt vad som förutsätts i detaljplan, områdesbestämmelser, bygglov etcetera. Inför startbesked i bygglov ska exploatören redovisa hur dagvattenhanteringen kommer lösas.

Byggherrar

Under byggtiden är byggföretaget ansvarigt för att dagvattnet (även snö) omhändertas. I de fall det gäller verksamheter som kan medföra utsläpp av föroreningar till dagvattnet ska miljöenheten kontaktas. Önskar man avleda dagvattnet till den allmänna VA-anläggningen ska kontakt tas med VA-huvudmannen.

Väghållare

Respektive väghållare (statlig, kommun eller enskild) ansvarar för avledning och eventuell rening av dagvatten som uppkommer inom vägområdet. Vägdikey och rännstensbrunnar ingår i väganordningar som väghållaren ansvarar för att sköta.

Samfälligheter

När huvudmannaskapet för de allmänna platserna är enskilt har den fastighetsägare eller den samfällighet som bildats ansvar för dagvattnet inom dessa allmänna platser. Samfälligheter kan även finnas utanför ett verksamhetsområde, samfälligheten är då ansvarig för dagvatten inom det område som lantmäteriets beslut omfattar.

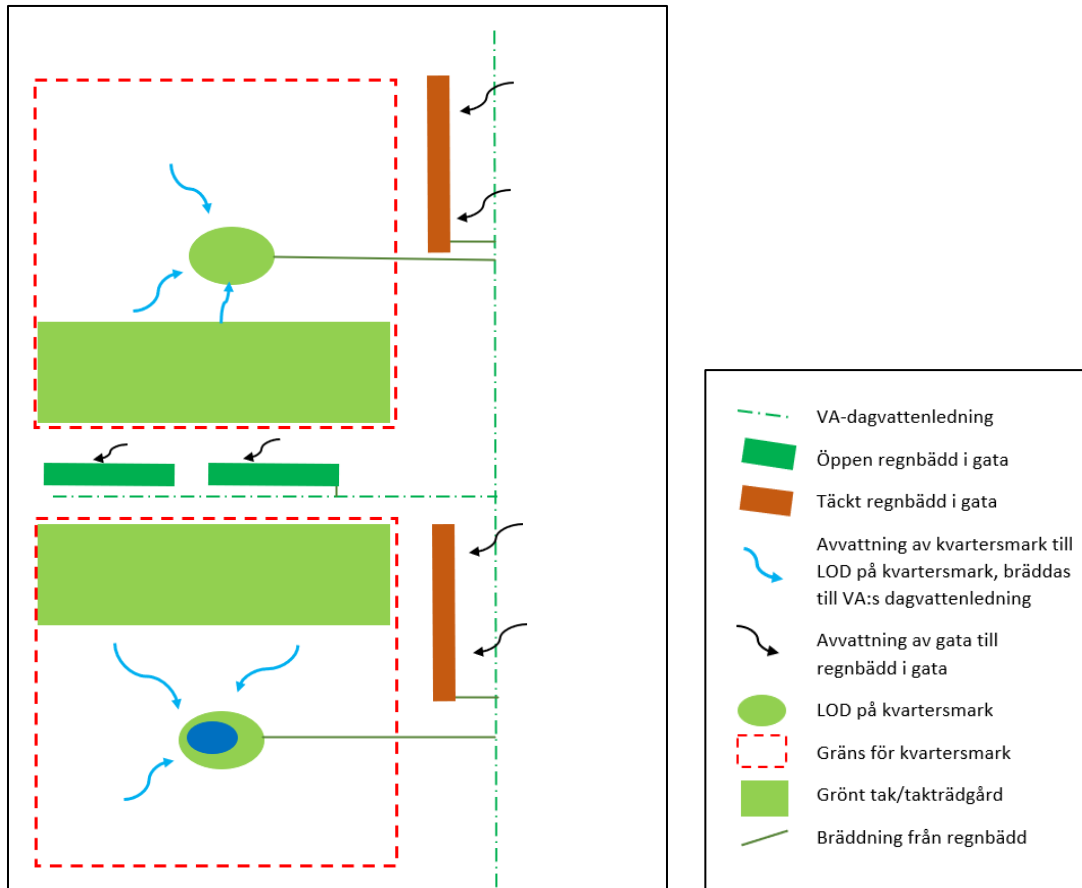
Räddningstjänsten

Räddningstjänsten är ansvarig för hanteringen av sitt släckvatten och för att minimera påverkan från det släckvatten som är förorenat och som därför kan påverka dagvatten och nedströms belägna recipienter. Dessutom har räddningstjänsten en viktig roll att begränsa utsläpp vid miljöolyckor samt för beredskap vid större översvämningar.

Principuppbyggnad dagvattensystem med lokalt omhändertagande, LOD

Dagvattensystemet är uppbyggt av flera delar och olika aktörer har ansvar för utformning och långsiktig funktion. Nedan visas en schematisk bild över en principuppbyggnad i tätare bebyggelse.

Figur 6 Exempel på principuppbyggnad av dagvattensystem

- Dagvatten från kvartersmark och allmän platsmark hanteras lokalt i LOD-anläggningar på respektive mark.
- Överskottsvatten från LOD-anläggningar på kvartersmark och allmän platsmark avleds till VA-huvudmannens dagvattensystem om ett sådant finns. Dagvattnet kan också avledas till dike eller en närliggande grönyta.
- VA-huvudmannens dagvatten kan behöva ta i anspråk allmän plats, för ytterligare rening och fördröjning i en dagvattenanläggning.
- Kvarter och allmän plats höjdsätts och utformas så att byggnader och andra samhällsviktiga funktioner inte översvämmas vid skyfall. Med skyfall avses de regn som överskrider ledningsnätets kapacitet.

Förvalta strategin

Säkerställa styrdokument

Dokumentansvarig chef i förvaltningen ansvarar för att verksamheten har en rutin för att styrdokument är aktuella och publiceras på rätt sätt. Dokumentansvarig chef har också ansvar för att medarbetarna är informerade om styrdokumentet.

Målgruppen för strategin ansvarar för att ta del av och efterleva den.

Avvikelse och förslag

Den som läser strategin och upptäcker avvikelser eller har kännedom om sådant som påverkar såsom förändringar i lagstiftning, avvikelser eller har förslag till förändringar meddelar kontaktperson för strategin.